

Nr 555.

Av herr **Törnkvist**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, med förslag till lag om ändring i 5 kap. strafflagen, m. m.

Kungl. prop. nr 207 innehåller bl. a. förslag till nyreglering av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser. Sedan strafflagberedningen i enlighet med av riksdagen uttalade önskemål sökt genomföra en effektiv begränsning av straffrifyörklaringsarna på grund av bristande tillräknelighet — beredningen begränsade domstolarnas befogenhet att förklara tilltalad straffri till sådana fall då gärningen begåtts under inflytande av sinnessjukdom eller sinnesslöhet — öppnade det av Kungl. Maj:t till lagrådet remitterade lagförslaget (i strid mot dess motivering) dörren på vid gavel för det härskande psykiatriska betraktelsesättet genom att föreslå straffrihet även i sådana fall, då gärningen begåtts av någon, som »till sin sinnesbeskaffenhet så avviker från det normala att han bör omhändertagas för särskild vård». Efter en ytterst skarp kritik från lagrådets sida av detta förslag har propositionen ersatt det citerade uttrycket med »den som till sin sinnesbeskaffenhet är att jämställa med sinnessjuk». Även detta uttryck synes giva psykiatrien allt för fria händer att anse »psykopat» jämställd med »sinnessjuk», på sätt hittills skett. Lagändringen kan därför icke anses medföra den önskade garantien mot straffrifyörklaringar på otillräckliga grunder. Jag hänvisar till 1939 års statsutskotts av riksdagen godkända utlåtande nr 117 punkt 3:o).

Icke heller 5 kap. 6 § har enligt min mening erhållit en tillfredsställande avfattning. Lagrådet, som föreslog vissa ändringar i det remitterade förslaget, anförde att de betänkligheter, som äro förknippade med ett allmänt stadgande i överensstämmelse med nämnda förslag, i själva verket syntes så stora att lagrådet i valet mellan genomförandet av detta förslag och upphävandet av gällande lagstadgande på sätt strafflagberedningen förordnat vore benäget att lämna företräde åt beredningens ståndpunkt. I propositionen lämnades lagrådets anmärkningar utan avseende.

Vad nu anförts ger anledning antaga att det i propositionen framlagda lagförslaget, upphöjt till lag, icke skulle komma att medföra den ändring i praxis beträffande det rättspsykiatriska bedömandet av brottsfall, för vilken riksdagen uttalat sig. Medicinalstyrelsens uttalanden synas ge vid handen att den vidhåller sin gamla ståndpunkt, mot vilken en skarp kritik framförts av riksdagen (statsutskottets ovan nämnda utlåtande s. 13). Inledningsvis har lagrådet yttrat, att därest en förbättring av den ordning, som för närvarande

gäller i praxis, icke ernås, torde en revision lämpligen böra anstå till dess att strafflagens allmänna del upptages till översyn i ett sammanhang. Under tiden kan, säger lagrådet, reformarbetet inom andra straffrättsområden antagas ha fortskridit så långt, att ett säkrare underlag vunnits för en lösning även av frågan om tillräknelighetsbestämmelsernas ändamålsenliga utformning. Lagrådet anser det därför icke osannolikt, att tillräknelighetsproblemet i en nära framtid kan komma att angripas från nya utgångspunkter.

Med hänsyn till de djupa meningsskiljaktigheter, som sålunda in i det sista framträtt i fråga om regleringen av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, synes frågan ännu icke vara mogen för en lösning. Av lagrådets utlåtande framgår att ett uppskov kan vara förenat med direkta fördelar. Om det kan antagas att tillräknelighetsproblemet i en nära framtid kan komma att angripas från nya utgångspunkter, synes det uppenbarligen vara att föredraga, att de nuvarande, föråldrade bestämmelserna kvarstå ännu ett par år framför att en ny lag antages, vilken icke medför någon garanti för en ändrad praxis. Man får i stället sätta sitt hopp till att domstolarna, med stöd av de värdefulla uttalandena av departementschefen i motiven till lagförslaget, komma att begagna sin befogenhet att, med större självständighet än hittills i förhållande till de psykiatriska utlåtandena, ändra praxis i fråga om straffriförklaringar.

Medan de föreslagna lagändringarna i 5 kap. strafflagen i och för sig äro föga ägnade att medföra en förbättrad praxis i fråga om straffriförklaringar, kunna förhoppningar om en förbättrad praxis under de närmaste åren knytas till vissa föreliggande fakta. Den nya lagen om villkorlig dom, vilken möjliggör för domstolarna att i samband med en villkorlig dom förordna om lämplig vård för psykopater, trädde i kraft förra året och får, när domstolarna börjat vänja sig att tillämpa densamma, antagas komma att leda till att vårdbehövande psykopater i allt större utsträckning erhålla villkorlig dom, varigenom straffriförklaring undvikes. Vidare har departementschefen satt i utsikt att 1937 års lag om förvaring skall träda i kraft den 1 januari 1946. Härigenom vidgas väsentligt möjligheten att utan straffriförklaring bereda farliga psykopater vård å särskild vårdanstalt. Inom rättspsykiatrien har framträtt en ny riktning, representerad av vårt lands främste i tjänst varande rättspsykiater, som i kampställning mot medicinalstyrelsen helt delar den av riksdagen 1939 hävdade ståndpunkten i frågan om straffriförklaringar av psykiskt abnorma brottslingar. Slutligen har för årets riksdag genom propositioner nr 239, 240 och 241 framlagts förslag till en ny organisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, vilket får antagas vara ägnat att medföra ett enhetligare bedömande av undersökningsfallen.

Trots vad nu anförts kunna skäl anföras för lagförslagets antagande med den ändring att tillägget i 5 § första stycket »eller den som till sin sinnesbeskaffenhet är att jämställa med sinnessjuk» strykes. Genom en sådan strykning skulle nämligen undgås att psykopatfallen ledde till straffriförkla-

ring. Övervägande skäl synas emellertid tala för uppskov med hela lagstiftningen.

Utöver ändringarna i tillräknelighetsbestämmelserna innehåller propositionen även ett förslag till ändringar i 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken lag ännu icke trätt i kraft men som avses skola sättas i kraft från den 1 januari 1946. Detta lagförslag innehåller en mycket värdefull begränsning av obestämdheten i förvaringstiden. I 9 § föreslås nämligen att, om domstolen bestämt minsta tiden för förvaringen till ett år, den förvarade i regel skall utskrivas på prov senast inom fyra år. För närvarande är tiden alldeles obestämd. Denna angelägna förbättring i förvaringslagen är icke beroende av de föreslagna ändringarna i 5 kap. strafflagen. Lagförslaget om ändring i förvaringslagen kan alltså antagas, även om lagförslaget om ändrade tillräknelighetsbestämmelser ställes på framtiden. Sistnämnda lagförslags antagande utgör icke heller en förutsättning för att den viktiga i kungl. propositionerna nr 239—241 upptagna frågan om en reform av sinnesundersökningsväsendet skall kunna vinna sin lösning.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte avslå det i propositionen nr 207 intagna förslaget till lag om ändring i 5 kap. strafflagen.

Stockholm den 5 april 1945.

Algot Törnkvist.